

FETOPROTEIN

Moje první láska (vědecká)

Jaroslav Masopust

***Ústav klinické biochemie a patobiochemie,
2. lékařská fakulta, Univerzita Karlova v Praze***

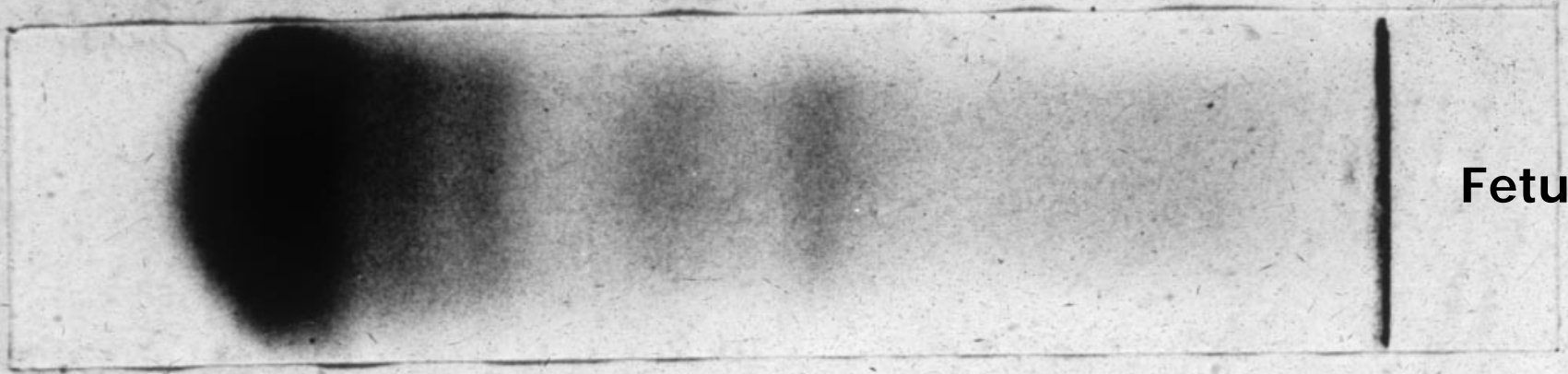
Substance X

Alb. x α_1

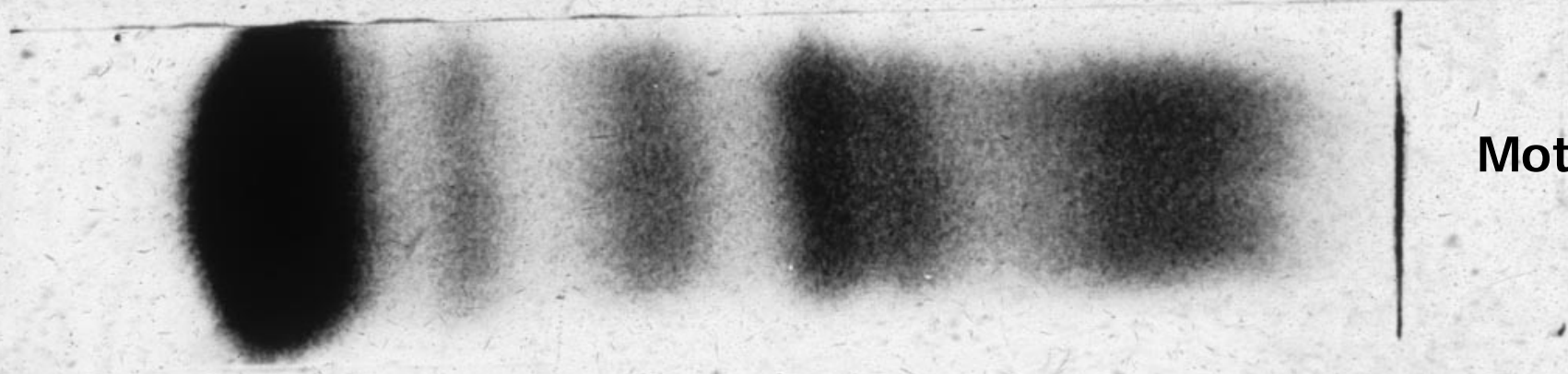
α_2

β

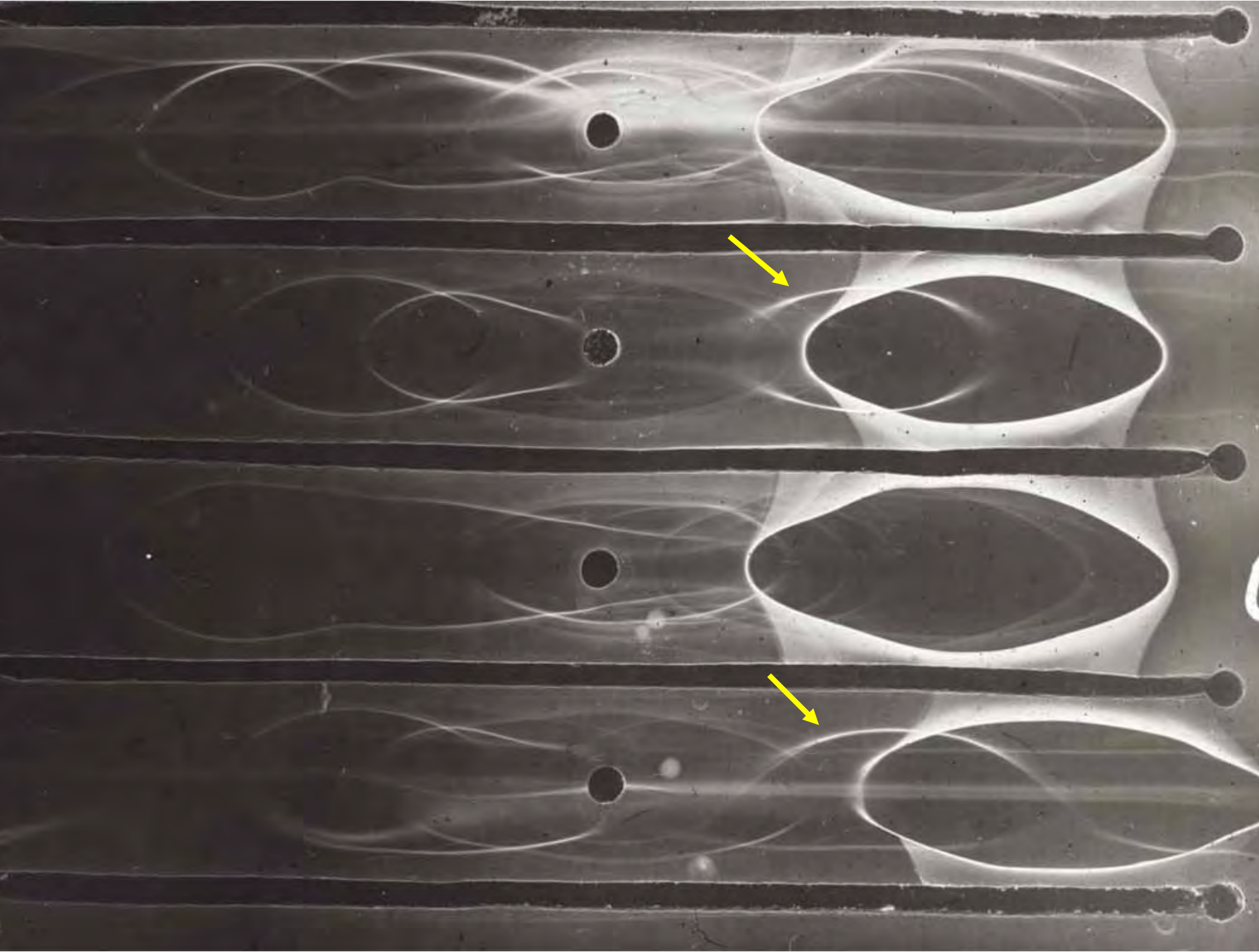
γ

Fetus

Mother

1956 Bergstrand, C.G., Czar, B

Substance X

1962 Masopust, J.

Fetoprotein

1963 Abelev, G.I.

Embryo-specific
 α -1-globulin
(mice hepatoma)

1964 Tatarinov, Y.S.

Embryo-specific
 α -1-globulin
(human hepatoma)

1965 Masopust, J. et al.

Fetoprotein
(human hepatoma,
teratocarcinoma,
infant's hepatitis)

1966 Gitlin, D., Boesman, M.

α -1-fetoprotein
(AFP)

WHO-IARC (1969) definoval AFP
jako ontogeneticky první α -globulin,
který je dominantním sérovým
proteinem v embryonálním období
a který vymizí krátce po porodu.
Může se však objevit znovu u pacientů
s hepatocelulárním karcinomem

ALBUMIN

α_1

α_2

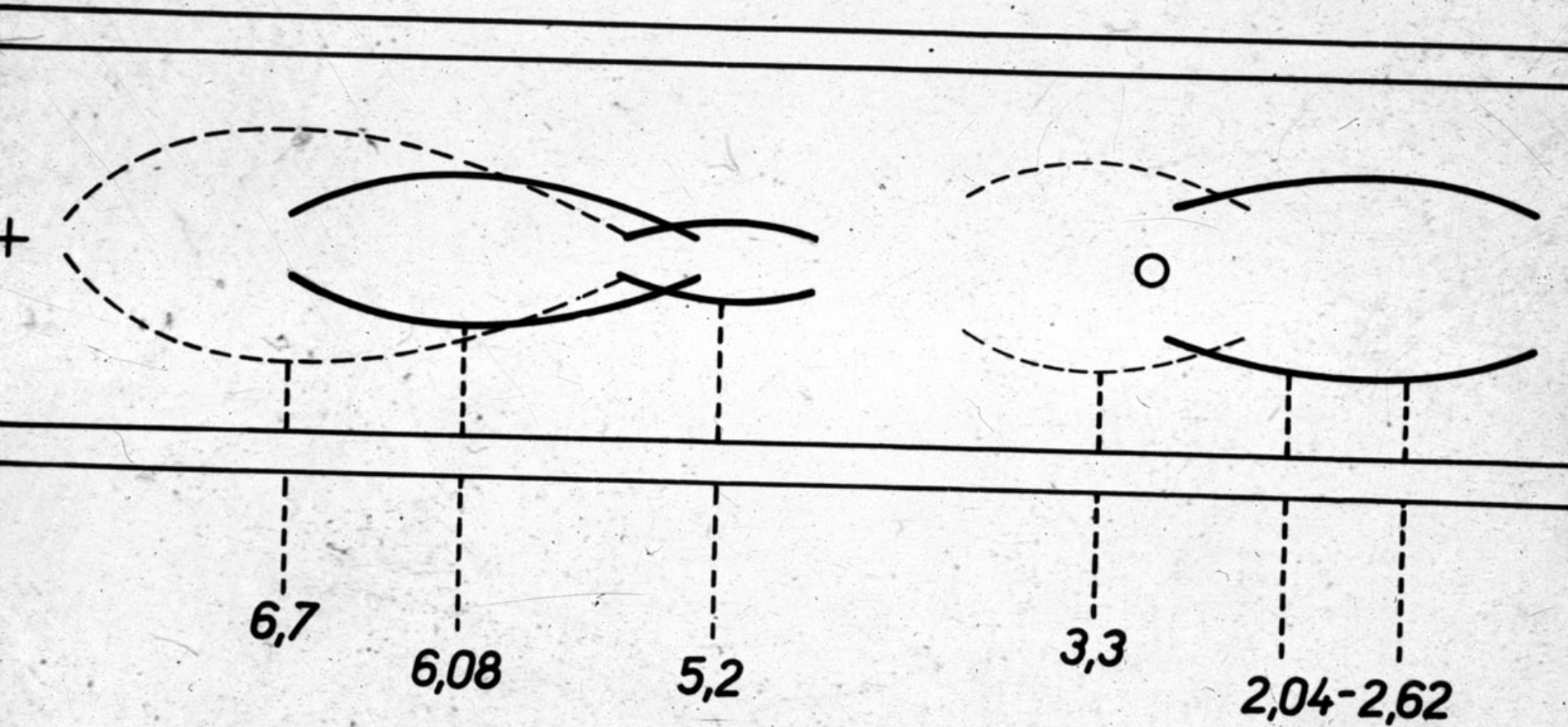
TRANSFERRIN

β

AFP

α_2 -ferroprotein

β_5 -fetoprotein

Fyzikálně-chemické charakteristiky

Alfa1-fetoprotein je glykoprotein,
tvořený jedním polypeptidovým řetězcem;
molekulová hmotnost $M_r = 64\,600$ (jako peptid)
resp. **69 000-73 000** (jako glykoprotein),
sedimentační konstanta $S_{20w} = 4.5\text{ S}$,
isoelektrický bod $pI = 4,75$ (5.2)
elektroforetická pohyblivost v agarosovém gelu
(barbitalový nárazník - pH 8.6) = $-6.08 \times 10^{-5} \cdot \text{cm}^2 \cdot \text{V}^{-1} \cdot \text{s}^{-1}$)
Obsahuje 4.3 % sacharidů (hexosa -2.2 %, hexosamin – 1,2% a sialová kyselina – 0.9%)

(Nishi, S., 1970; Masopust, J., 1970; Ruoslahti, E., 1971)

Mikroheterogenita AFP

AFP se vyskytuje v různých molekulových variantách,
lišících se v glykosylaci (*sacharidové isoformy*),
v isoelektrickém bodu (*isoformy pH-heterogenity*);
tyto varianty mají odlišné fyzikálně-chemické vlastnosti
ale podobné složení aminokyselin peptidového řetězce.

Existují ještě *genetické varianty* na základě vzniku různých
mRNA_{AFP}-*transcriptů*, lišících se různou délkou kilobází
(2,2 – 1,35 kb), které kódují syntézu proteinových molekul
o velikosti 72 kDa to 37 kDa

Dále existují molekuly AFP vázané (intracelulární -
nesecernované formy) a secernované *volné formy*
Jsou také *fetální* a *tumorové-AFP varianty*.

Syntéza AFP

Začíná už v časně fázi embryogeneze, a to ve **viscerálním endodermu žloutkového váčku**,

o něco později v základech **jater** a v **primitivním střevě**.

AFP je detekovatelný ve viscerálním endodermu žloutkového váčku **blastocysty myši 6. - 7. dne**

V tomto stádiu je AFP dominantním proteinem v extracelulární tekutině. Ve 12. týdnu gestace degeneruje a hlavním místem syntézy AFP se stávají játra.

U člověka začíná syntéza AFP 26. dne po ovulaci (detekována mRNA_{AFP}) ve **viscerálním endodermu embrya**, o něco později v **základech jater**

(Gitlin, D., 1967; Nahon, J.L., 1988; Tyner, A.L. et al., 1990; Kwon, G.S. et al., 2006; Dziadek, M. et Adamson, E., 1978; see Gillespie, J. R. et al., 2000)

Gen kódující syntézu AFP

je členem „*nadrodiny albuminoidního genu*“, kam patří geny pro albumin, vitamin D-binding protein (Gc-globulin) a alfa-albumin (afamin).

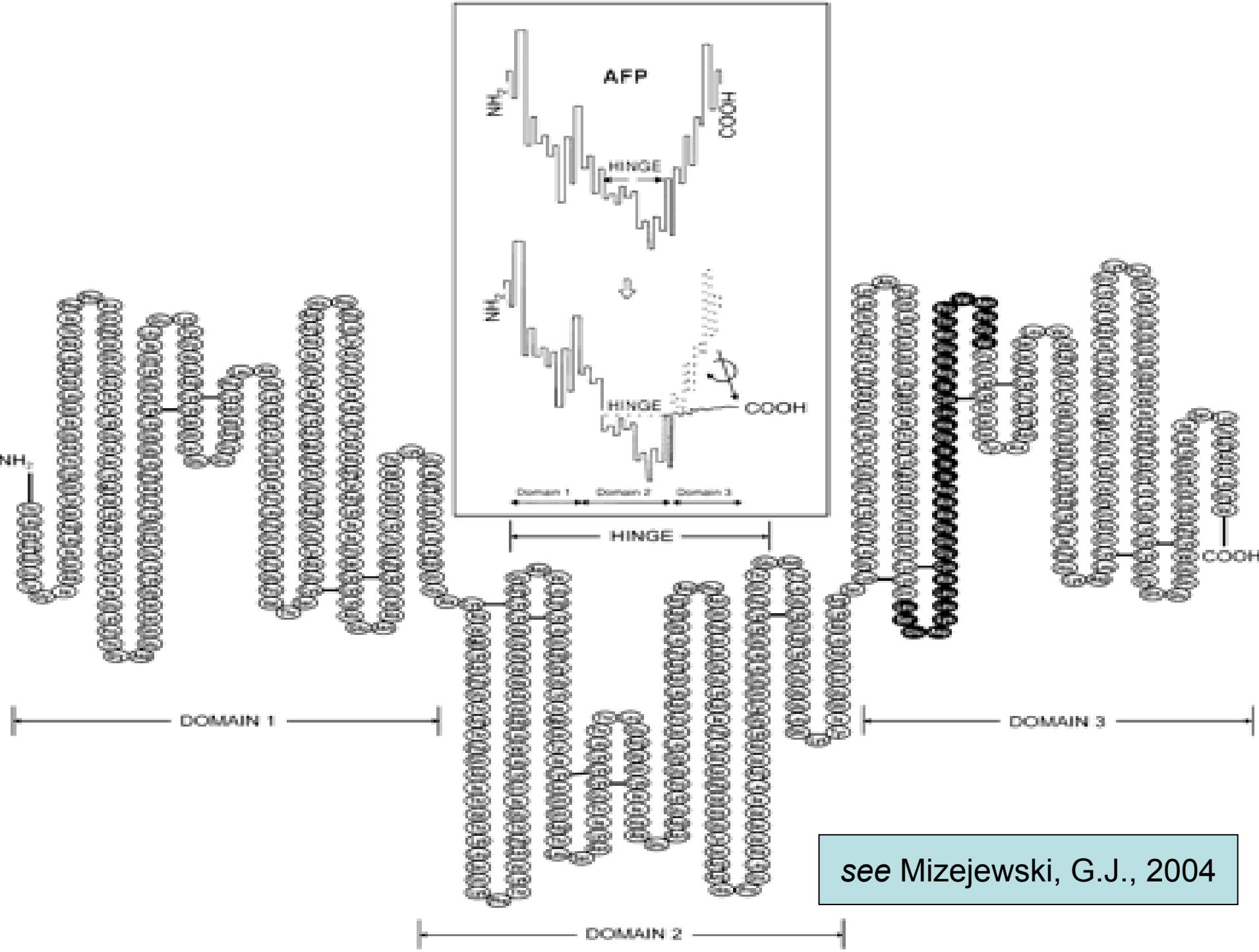
U člověka jsou albuminoidní geny lokalizovány v tandému na **chromosomu 4 v oblasti 4q11-q22**, zahrnující 15 exonů a 14 intronů.

Struktura proteinů této nadrodiny je charakterizována cysteinovými zbytky, které vytvářejí řadu kliček, diktovaných disulfidovými můstky.

Molekulu tvoří **tripletové domény**, vytvářející tvar písmene **U**

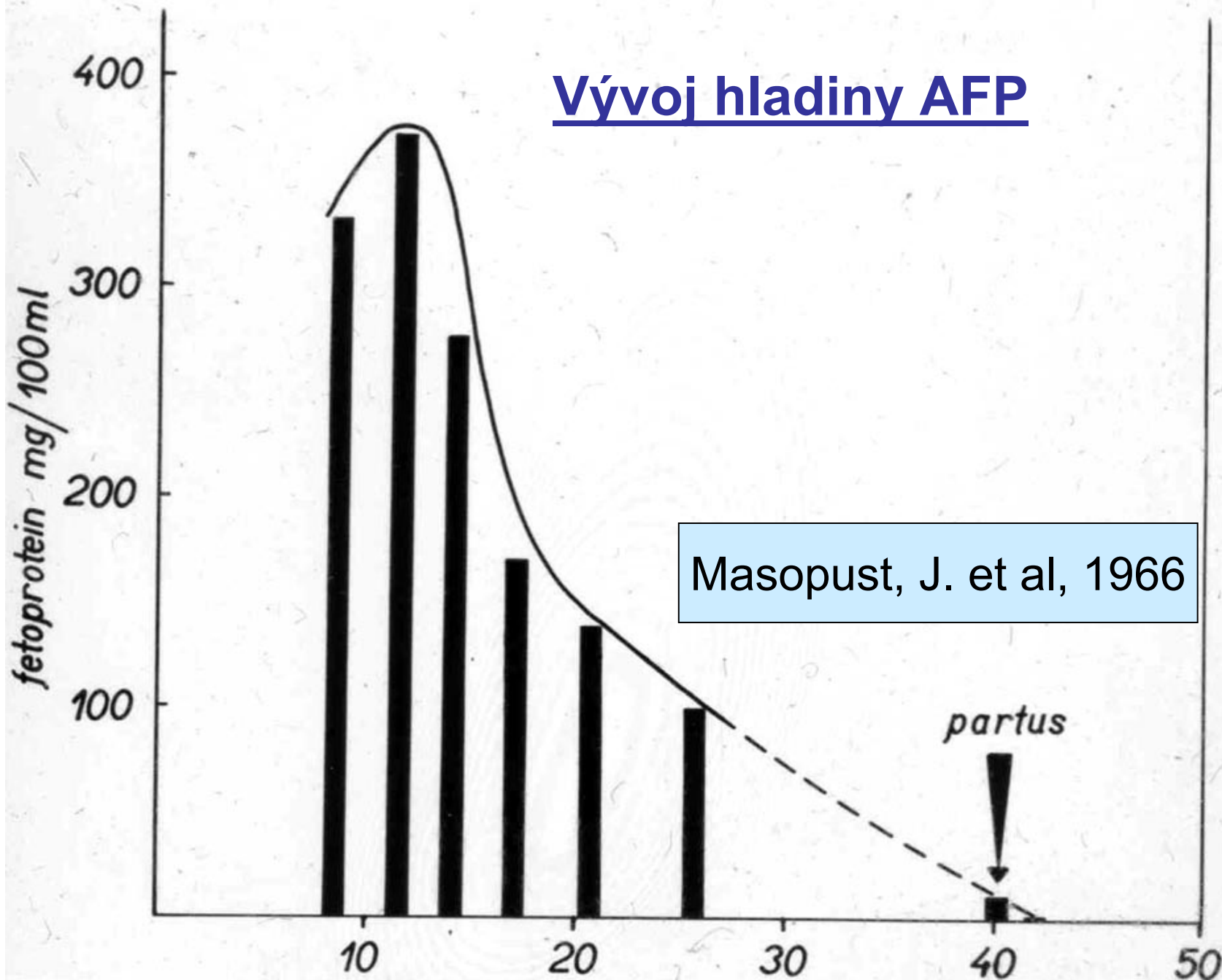

(see Mizejewski, G.J., 2001).

see Mizejewski, G.J., 2004

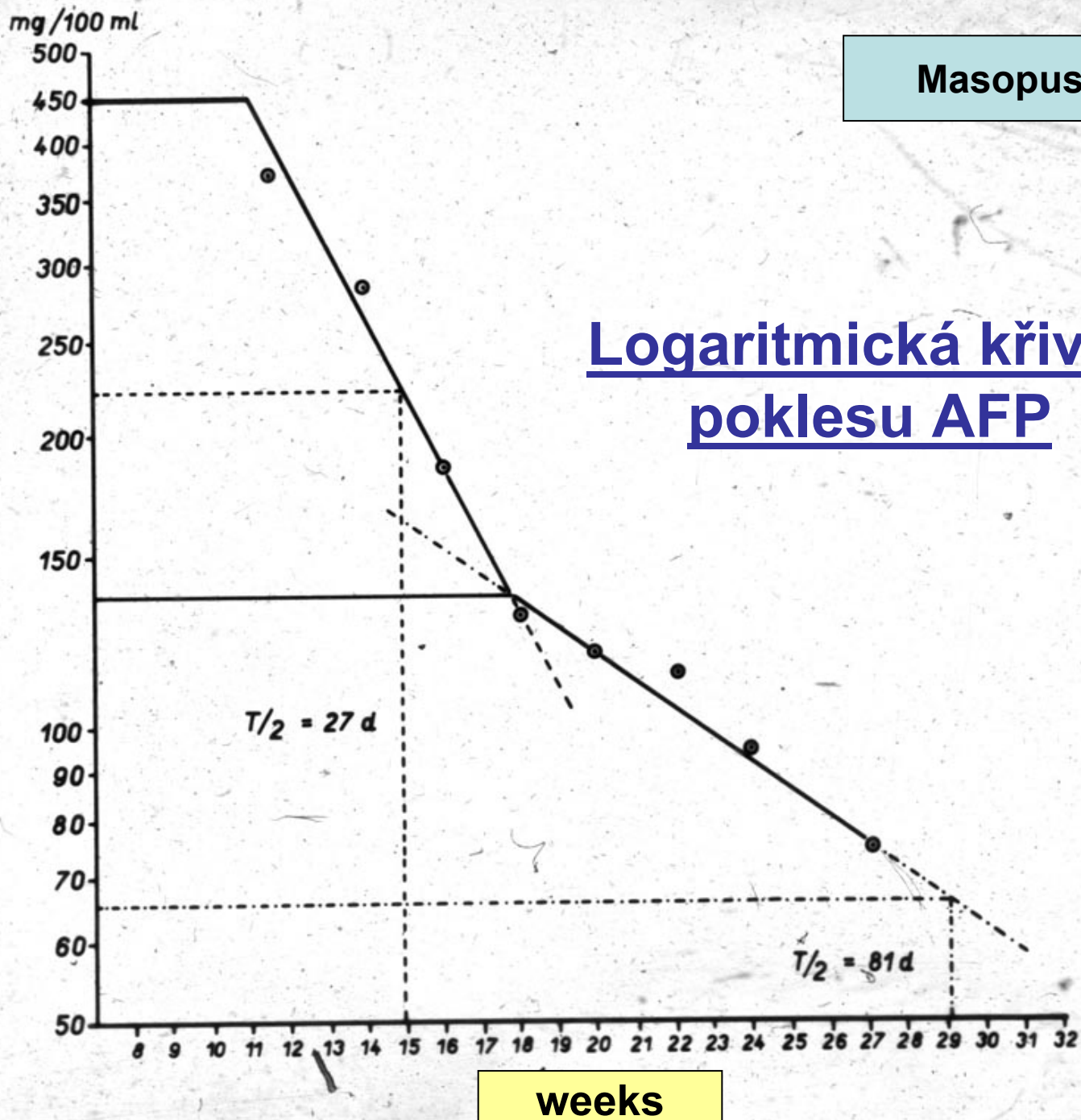
Vývoj hladiny AFP

Masopust, J. et al, 1966

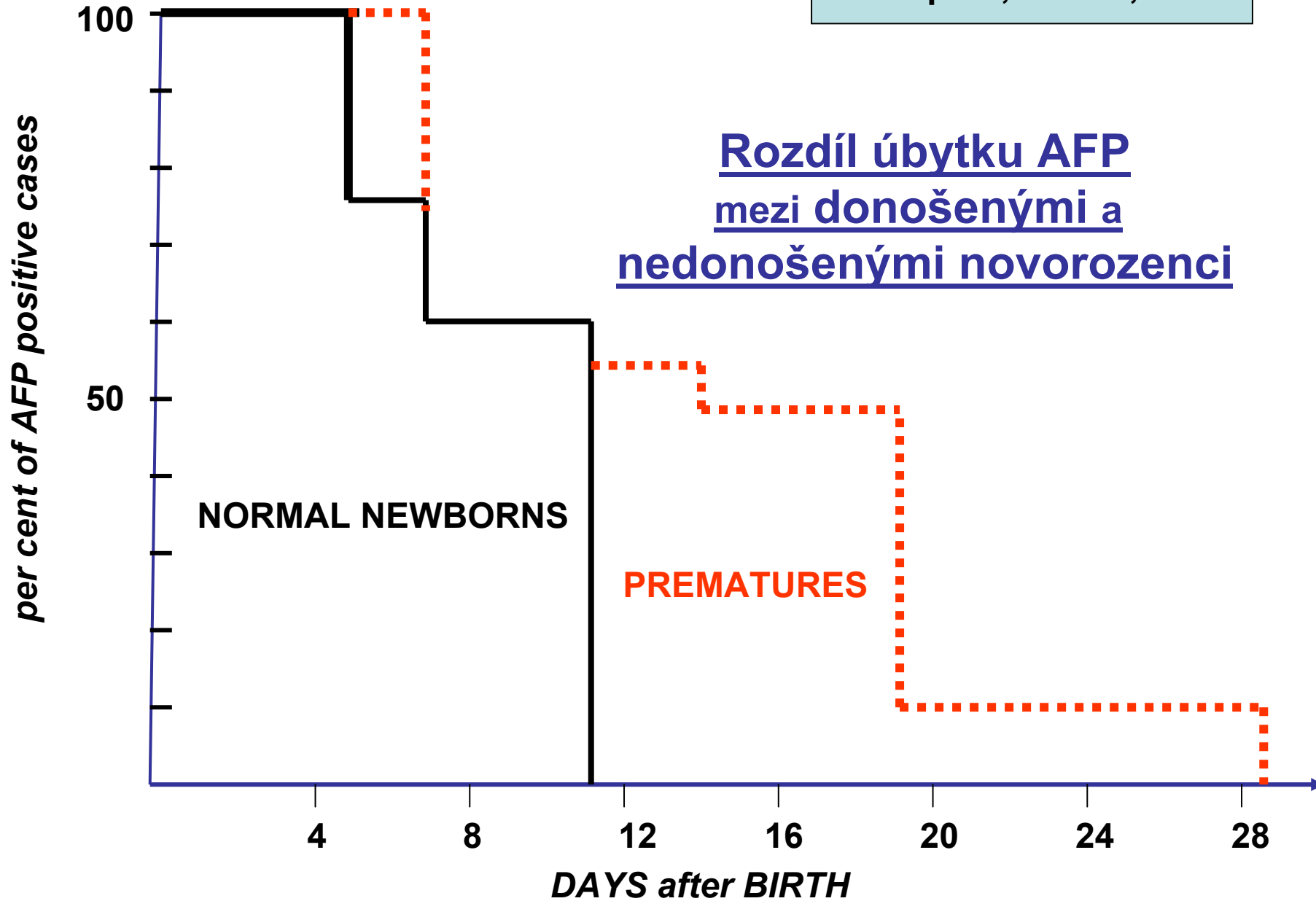
Masopust, J., 1972

Logaritmická křivka poklesu AFP

weeks

Masopust, J. et al., 1971

Věková skupina

AFP

Novorozenci (pupečnickové serum) **20 – 200 mg/l**

Kojenci (měsíce):

2

93,3 ± 32,1 μg/l

3 – 4

27,9 ± 21,2 μg/l

5 – 7

14,9 ± 11,3 μg/l

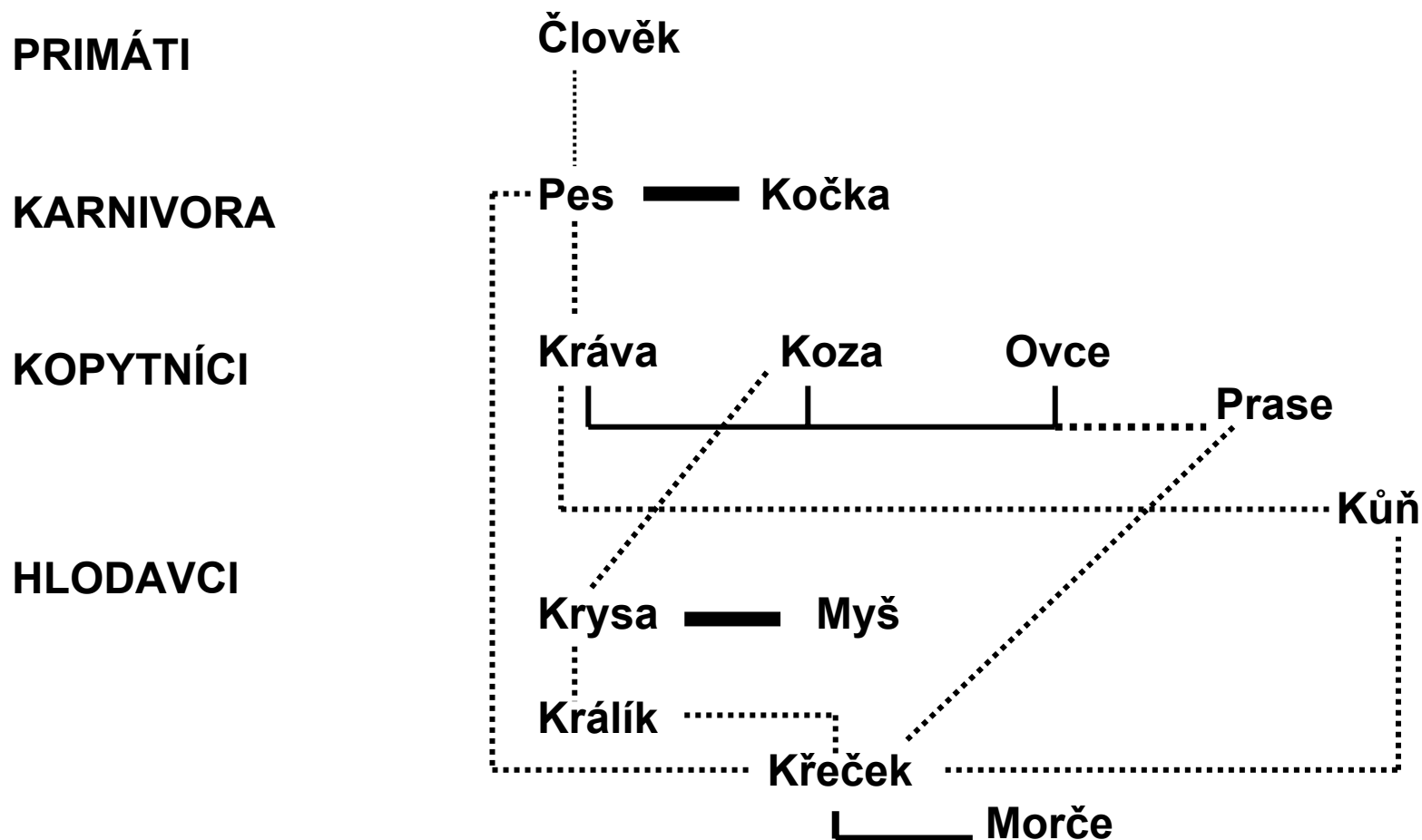
8 – 12

13,1 ± 10,0 μg/l

Dospělí

4 – 15 μg/l

Imunologická příbuznost AFP mezi živočišnými druhy

Reakce identity
————— těsná
===== částečná
 ..... vzdálená

Biologické funkce AFP

a) Funkce podobné albuminu:

- Hlavní podíl na **onkotickám** a **osmotickém tlaku tělových tekutin**.
- **Rezervní zdroj aminokyselin**
- **Vazbaí/transfer** pro některé látky (Cu^{2+} , Fe^{3+} , mastné kyseliny, steroidy, bilirubin, hematin etc.).

b) Přenos vícenenasycených mastných kyselin do mozku embrya pinocytózou

c) Blokující funkce (vysoká afinita) vůči **excesu mateřského estradiolu-17beta**

d) Vliv na imunokompetentní buňky

- **Imunosupresivní efekt na imunologickou odpověď matky na přítomnost embrya** → „fetal graft“ tolerance),
- AFP má vazebnou **kapacitu pro membránové receptory** fetálních a imunokompetentních buněk (**blokuje rozpoznání cizích antigenů podporuje supresorové buňky**),

e) Při vzniku placenty se podílí na transportu IgG z cirkulace matky do cirkulace plodu.

Biologické funkce AFP (pokrač.)

- (f) **AFP jako duální regulátor růstu** (u embrya i u tumorů)
Reguluje růst podporováním anebo inhibicí apoptózy
- (g) **Efekt s vlastnostmi homeodoménových faktorů**
tj. řízení a kontrola *specifického lokalizace buněk*, formovaných do orgánů v průběhu ontogeneze (developmentální fázově specifický faktor, efektor „developmentálních hodin“)
(Existuje podobnost *složení aminokyselin ve fragmentech AFP s úseky homeodoménových faktorů*)
- (h) **Modifikátor biologické odpovědi**: regulace/podpora vstupu *mastných kyselin do buněk; regulace cytochrom C zprostředkovaná aktivací kaspáz a formací apoptosomového komplexu; účinek na fertilizaci u žen (deficit AFP způsobuje androgenizaci)*
- (i) **Potenciální anti-oxidační a anti –teratogenní efekt** v časně fázi ontogeneze (AFP obsahuje 2 volné SH-skupiny)
- (j) **„Adhesní“ peptidové sekvence AFP** může ovlivňovat adhezní signalizaci a tvorbu intersticia vyvíjejícího se embrya

Patologie AFP

Patologická re-syntéza AFP v postnatálním období byla (už počátečních studiích)

u **3 typů malignit:**

- **primární karcinom jater (hepatoblastom a hepatocelulární karcinom)**

- **embryonální karcinomy (teratokarcinomy)**

(vzácně u pacientů s:)

- **karcinomy pankreatu, žaludku a střeva (event. jiné)**
(„ektopická“ syntéza AFP)

HEPATOCELULÁRNÍ KARCINOM

- „čistý“ *hepatocelulární karcinom (HCC)*
  - *kombinace HCC s cholangiokarcinomem*
  - *intrahepatální cholangiokarcinom (ICC)*
  - *fibrolamelární varianta HCC*
-

Fokální nodulární hyperplazie jaterních buněk (sdružená s HCC)

Nepovažuje se za pre-neoplastické stadium HCC (AFP není obvykle zvýšen; onemocnění je způsobeno kongenitální cévní anomálií)

AFP

hCG

Germ Cell Tumors

- Intratubular germ cell neoplasia, unclassified
- Other types

Tumors of One Histologic Type (Pure Forms)

- Seminoma
- Seminoma with syncytiotrophoblastic cells
- Spermatocytic seminoma
- Embryonal carcinoma
- Yolk sac tumor
- Trophoblastic tumors
- Choriocarcinoma
- Trophoblastic neoplasms other than choriocarcinoma
- Monophasic choriocarcinoma
- Placental site trophoblastic tumor
- Teratoma
- Dermoid cyst
- Monodermal teratoma
- Teratoma with somatic type malignancies

negative
negative

negative
(positive)

positive
positive
negative
negative

positive
positive
positive
positive

negative

(positive)

Tumors of More Than One Histologic Type (Mixed Forms)

- Mixed embryonal carcinoma and teratoma
- Mixed teratoma and seminoma
- Choriocarcinoma and teratoma/embryonal carcinoma
- Others

} positive

?

AFP pozitivita u jiných malignit

Specifická klinická jednotka: HEPATOIDNÍ KARCINOM

Minimální histologická kritéria: Průkaz AFP produkce
a abundantní eosinofilní cytoplasma

- ***hepatoidní adenokarcinom žaludku***
- * ***hepatoidní karcinom tlustého střeva***
- ***hepatoidní karcinom pankreatu***
- ***hepatoidní karcinom děložního čípku***
- * ***hepatoidní karcinom ovaria***
- * ***maligní smíšené nádory ductus Mülleri***

AFP pozitivita u jiných tumorů

- * **pankreatoblastom** nebo **pankreatický karcinom u kojenců**
  - * **duktální karcinom ledvin** (produkuje AFP)
  - **karcinom renální pánvičky z přechodných buněk** (produkuje AFP)
  - **sialoblastom** (produkuje AFP)
-
- * **mesenchymální hamartom jater** (s vysokým AFP)
  - * **hemangioendoteliom jater** (s vysokým AFP)
  - **endobronchiální metastázy HCC**
  - **čistý „yolk sac tumor“ v oblasti žaludeční kardie**

AFP zvýšení u nenádorových onemocnění

- *hepatopatie u novorozenců a kojenců*
- *hereditární tyrosinosis Typ 1*
- *ataxia teleangiectasia*
- *cirhóza indických dětí*
- *cystická fibróza*
- *cirhóza jater a chronická hepatitida*
- *regenerační aktivita jaterní tkáně*

TUMOROVÉ MARKERY pro DIAGNÓZU a PROGNÓZU HEPATOCELULÁRNÍHO KARCINOMU

AFP; (mRNA-AFP); (msAFP)

AFP-L3

Glypican 3; (mRNA-GPC3)

Alpha-L-fucosidasa (AFU)

PIVKA II (DCP) (des-gamma-carboxyprothrombin)

AFP, AFP-L3, DCP, GPC3

AFP+AFU+VEGF

bilirubin, albumin, AFP-L3, AFP, DCP (BALAD)

γ -glutamyl-transferasa II, α -L-fucosidasa, transformující

růstový faktor- β 1 (TGF β 1), TNF α ,

VEGF, interleukin-8

„Molekulárně biologické“ markery diagnózu HCC (rekurenci, prognózu) v krvi a tkáni

AFP-mRNA

GGT-mRNA

MAGE-1-mRNA (Melanoma antigen gene)

GPC3-mRNA

hTERT-mRNA (Human telomerase reverse transcriptase)

HCCR (Human cervical cell oncogene)

protein p53, protilátky vůči proteinu p53

VEGF (growth factor for vascular endothelium)

Interleukin-8

TGF β -1 (Transforming growth factor beta 1)

TSGF (Tumor specific growth factor)

IGF-II (Insulin -like growth factor- II)

GEP (Granulin-epithelin precursor)

Kongenitalní AFP-patie

- kongenitální AFP deficit
- kongenitální AFP perzistence
  - heterozygótní **G→A** substituce v pozici -116 „5'-flanking“ regionu AFP genu
  - mutace v pozici -119 **G→A** „affecting HNF-1 binding region“ pro promoter AFP-genu
  - mutace v pozici - 55 **C→A** a 65 **C→T** v proximální vazebné oblasti promotoru AFP-genu

Počet publikací obsahující termín “fetoprotein”

**v bibliografické databázi *PubMed* – *NHL*
možno přesahuje do 1. 9. 2008 číslo 15 720,
pouze v roce to je 2008 366 publikací.**

Topics for future investigation

- * Standardization of *AFP evaluation*
- Selection of the *best criteria* for screening, differential diagnosis, prognosis and monitoring of HCC therapy
- Utilization of AFP and its derivatives *in anti-tumor therapy*
- Study of AFP as a *signal molecule* in the mechanism of cellular activities
- Improvement of the understanding of *unexpectedly increased AFP* concentrations
- Elucidation of some other *biological AFP functions* during *ontogenesis* and *cancerogenesis*

Děkuji za pozornost

(jaromasopust@seznam.cz)